

In memoriam

Євгенія Чуприна

ПОТОПЕЛЬНИК У ПІЗНІХ СЛЪОЗАХ

*Коли вам насниться покійник,
що у труні плаває,
і над нею ле дощ,
знаючи люди кажуть, що
його занадто багато оплакують,
і пора вже для нього зробити
хоч щось.*

Коли Уляна ховали, майже ніхто не плакав, окрім мами. Але навіть у чоловіків були червоні очі. Вони і зараз плачуть, згадуючи про нього перед сном, бо зрозуміли, як мало йому уваги приділяли. А хтось ходить і думає сам собі, щось поривається робити. Дам... А деякі потирають руки, наче після вдало виконаної справи.

І справді, справа виконана вдало. Усім кагалом лева таки завалили, до його тіла, приємно посміхаючись щеченими зубами, завітали коректні гієни, злетілися поважні грифи, що на візитівках пишуть себе кондорами. Їм байдуже, що колись замість цього тіла – цих зарозумілих недописаних текстів, наче купки черепків, то пишню квітнуло, то жалісно тліло життя; воно пульсувало, і збирало всі файли в один текст, воно єдине з черепків-літер робило золото досвіду. Лише ми тільки знаємо – автор живе у своїх творах, і там його дихання лишиться вічно.

Іноді Улян був красномовним, іноді він ледь вимовляв слова, сенс яких пізнавався не одразу. Але тепер ми наче опинилися у незнайомих шаманських світах без поводиря. Нам не тільки сумно, не тільки самотньо – нам страшно. Ммммоммм... ммммоммм... ммммоммммм... ммммоммммм... ммммоммм... Він писав під шаманські співи, і тоді тримав ритм, що не можна повторити... Ммммоммммм... ммммоммммм... ммммоммм... Тричі підряд вирубає електрику, і хтось ходить, скриплять половиці, скриплять та скриплять, і нічого не кажуть. Фаза у моїй кімнаті давно вирублена, я пишу в повній темряві, вже п'ята ранку, а комп'ютер працює крізь два здовжувача, Інтернет здох. Ммммоммммммм... ммммоммммммм... ммммоммммм... І хтось дихає в спину, і ди-

хає, дихає, дивиться через плече на екран, але більше нічого ніколи він сам не напише, своїм мертвим і милим поглядом живу руку не поведе. Хто наважиться йти за ним в його жовті піски, хто пролізе по вузькій трубі та потрапить у лабіринти кімнат, що складаються і розкладаються, мов пасьянс, хто відіб'ється від чорних птахів і досягне тих островів, де живуть динозаври, в той самий момент, коли все, що залишилось за спиною, стане одним велетенським прорваним наливом вибуху?

Ніхто. Навіть я не піду туди, навіть за ним, бо не знаю, чи він це буде, чи демон в його подобі. Таке щось подумаєш раптом та перехрестиш, а воно чорною потворою стрибне на груди, аж поки не перехрестиш ще двічі, тоді тільки зникне. Магічні світи – це не фунт ізюму. Не хочу, щоб хтось називав мою смерть самогубством. Повернемось до людей.

Його мама плаче постійно, вона плаче і плаче, неначе вже листопад, і вона – небо. Дзвониш до неї – ридає в слухавку. Хоч вона, між іншим, людина сильна. Улян казав, що коли вона в нього жила, то скручувала всі

крани, такі в неї були міцні руки. Бо вона, як і Улян, людина від землі, від тієї стародавньої козацької землі, що народжує велетнів і героїв. Навіть я, манірна і пихата, як кіт, вихованка Печерська, зберігаючи в шлюбі, немов прапор побитого війська, батьківське прізвище Чуприна, відчуваю завжди обтікаючий мене вітер – жарке дихання бойових запорізьких коней. Я – гранично витончена оболонка історії свого роду, та найвища гілка, що не може далі гілкуватися. Печерськ – це остання станція. Далі – депо за адресою Байкова, 6.

Інша справа Хорол. Мама Уляна перенесла інсульт, тепер ходить з паличкою, хтось підтримує завжди її під руку. Але вона все одно сильніша за мене, і тому коли вона ридає у слухавку, горе – цілком її, мої сльози сохнуть, як чахлі паростки під могутнім дубом.

Проте тим більше плачу я зараз, пишучи про Уляна, плачу крізь усі ті пігулки, що мені призначила його лікарка, хоч я, здається, робила для нього все, що могла і навіть до цього не здогадувалася, скільки я всього можу. Я витягувала його з чорних тунелів смерті, коли він вже виглядав, як покійник, і всі махнули на нього рукою. І я одна це осилила, він почав жити і кинув бухати, хоч міг дозволити собі, скажімо, бокал вина, і веселий, усміхнений, сидячи в елегантному ресторанчику після вдалих зйомок у ток-шоу, сказав мені, що почав піклуватися про себе і інакше ставитися до грошей, бо в нього з'явилась надія.

Був уже призначений час і місце засідання, де його обрали б президентом Українського відділення ПЕН-клубу. Вже готувалися його картонні фігури для львівського Форуму видавців, це дуже йому подобалось, як усе прогресивне в цій загрубілій країні. На

Форумі презентувалися дві його книжки, та ще й публікація в новому товстому журналі "Арьергард" – триумф Уляна як автора і мене як його літературного агента.

Його стали визнавати у світі, іноземні видавництва почали ним цікавитися. Він мав представляти українське письменництво в книжковій програмі міжнародного кінофестивалю в Таллінні. Я сподівалася колись побачити, як він отримає Нобеля – першого Нобеля України. Але знайшлась якась дірка в стіні, і крізь неї пробився ворог і завдав свій удар шприцом. А може, не шприцом, достеменно це не відомо.

Що я ж могла після цього – лише подбати, щоб запаяний гріб його прибув у належне депо. Те депо, яке Байкова, 6.

Його мама весь час мене питає, чому ж я його не вберегла, наче знущається чи сама

виправдовується перед собою. Але в Уляна було особисте життя. Чи, як кажуть у Європі, приватне. Він жив у багатьох світах. Одну людину він впускав в один свій світ, а другу – в інший, і закінчилось усе тим, що когось,

кого, може, зовсім у світі не пускав, бо сам у нього входив, як у світ, а скоріше в ларьок, він впустив у свої двері, при цьому був голий. Принаймні був голий, коли ми його знайшли. Двері були прочинені, у зазор виднілися сині ноги. Сусіди це явище обминали, хоч телебаченню мужньо розповіли, що хтось виходив із квартири приблизно о другій ночі, коли Улян уже багато годин як помер.

У квартирі всюди горіло світло, чого він не терпів, і було брудне враження, ніби всі Олесеві шаманські світи хтось намагався освітити разом, наче в готелі, здираючи з людей ковдри. Працював комп'ютер, самотійно. Розгублено тріщав, відтак як вичерпав давно репертуар. Улян лежав на животі, поперек зашкарублого матраца, що заміняв йому ліжко, і ніби чекав, поки подіє укол. Він поклав обличчя на руки й заснув. Назавжди. Бо укол той подіяв. І тільки китайська настільна лампа на підлозі осяювала його синю сідницю, неначе байдужа луна – найближчу земну півкулю.

Порожній шприц був демонстративно увіткнутий у подушку. Це був великий шприц. Такі Улян використовував, щоби вколоти собі магnezію, коли в нього підскакував тиск. Колов завжди у м'яз, бо уколів у вену боявся. Шприца ніколи в подушку не втикав, не мав такої звички – те ж саме стверджує і його мама. Виходить, це зробив хтось інший. Хто? Навіщо? Не важко здогадатися – цей шприц був не справжній, не той, яким убили Уляна. Збивали зі сліду. Та слід той ніхто і не брав. Хіба ми з вами самі пограємося в нишпорок.

Отже, повернімось на місце злочину. Двері були не просто прочинені, вони були зламані. Ключ стирчав усередині. Неймовірно, щоб хтось увірвався в ці двері, поки ще Улян був живий. Треба знати Уляна. В узголів'ї його матрацу стояла велика сокира, з якою він періодично наносив візити до сусіда, що свердлив стіну. Тобто він не боявся з сокирою йти проти електросвердла, ось яка він був людина! Зараз фінансова криза, усі економлять гроші. Яку кількість кілерів могли найняти напівпрофесійні маніяки, бо тут особливої професійності не треба, щоби вломитися до письменника? Двох. Скажімо, дурнувятих торчків Макса з Лу. Уявляю собі, як хтось дзвонить у двері. Улян нічого не відповідає, він прислуховується, бо в нього розвинений слух... Був розвинений... Улян чує, як у коридорі хтось шаркає, перемовляється, пошепки бугигикає. Він розрізняє навіть деякі слова... Знову дзвоник, довгий і нахабний. Мовчання. Тоді вони намагаються відчинити двері відмичкою, їм заважає ключ. "Він там, усередині", – майже нечутно виводять вони губами, але вже все зрозуміло без реплік. Улян бере сокиру і, рухаючись босими ногами з безшумністю індіанця, первісно голий, займає стратегічно вигідну позицію в прикарабку... Після Афгану, думаю, дещо приглушені такі комплекси, щоб живий лю-

дині розкрити череп, і Улян звично чекає. А якщо кілерів, чи, як у Львові кажуть, атентатників, у нас беруть за тим же принципом, що й журналістів чи рекламників, то уявляю цих молокососів. Справжні кілери, думаю, зараз шукають роботу і їдять собачий корм, а всюди наймають надутих невдах із дорогими годинниками, котрі, вийнявши зброю, не стріляють, бо вважають справу кінченою.

Я позбавляю читачів подробиць подальшого кривавого дійства... І ось Улян, гидливо відвертаючись, бо він тонка натура, складає гостей у ванну, у напівтемряві під краном обмиває захекану бороду, одягається й дзвонить мені...

Ми зустрічаємось біля “Дружби народів”. Він мені усе розповідає, я, звичайно, у шоці, я кричу на нього, відвертаюся від нього, вбивчо зиркаю очима, крижаним тоном кажу, що він божевільний, що він маніяк, відмовляюся з ним спілкуватися, ридаю, беру рахунок, засовую туди купюру і хочу піти, але розумію, що насправді це не так, леле, він не божевільний, тобто довідку йому не дадуть, бо його якраз нещодавно обстежили і визнали цілком нормальним. Я йду недалеко, він біжить за мною, хапає за руку, заглядає в очі. Ми сідаємо в іншій кав’ярні. Я замовляю дві кави, він хоче морозиво, я замовляю морозиво і агресивно намагаюсь довести, що можна було не

рубати сокирою, а зробити те і те... Не знаю, що саме. Але потім розум перемагає, у мені просинається кризовий менеджер, і я кажу: “Треба купити пакети для сміття, і треба найняти машину, щоби сміття перевозити. Ти робиш ось що – йдеш до себе і рубаєш “атентатників” так, щоб їх можна було поскладувати в пакети”. Улянові це бридко, він ніжний, як мімоза, він вразливий, але я, звісно, бачити трупів не хочу, їх видовище мені не до вподоби, і чому я, жінка, мушу на них дивитися, тим більше рубати? Ох, це зараз для мене не було б естетичнішого видовища, ніж порубані на шматки вбивці Уляна, і я ніколи б не відмовилася брати участь у їх подальшому шматуванні, ще й просто для власного задоволення повиколупувала б їм очі виделкою. Їх вивернуті кишки для мене – ліпше за розквітлі фіалки, відро їх венозної крові – прекрасніше за відро троянд. Може бути, я все ж таки піду в ті жовті піски, і пройду всі кімнати, пролізу всі труби, всмокчусь у водостік, вийду біля кривої будівлі, де в повітрі ліниво висить чоловік, чоловік цей зиницями вкаже напрямок, зронить папірець з іменем, і тоді я, розхристана, чорногуба і люта, як смерть, в авангарді скажених птахів, увірвуся убивці у сні, і в руках моїх буде виделка...

Але повернімось на грішну землю, тобто до більш земних мрій. Отже, все добре, Улян живий, хоч мені здається навпаки, що все погано, нема куди гірше. Я, в напівконтрольованій істериці, шукаю гроші, шукаю машину. Улян, звісно, нехтує тверезістю

і випиває двісті грам горілки, я погоджуюсь, що це резонно, теж п'ю з ним, нам подають в графіні. Він каже, що треба ще сто грамів горілки. Але в мене закінчилися гроші. Тоді він дістає з кишені решту з першого кафе і сам замовляє. Потім він йде до себе, потихеньку засвоює ремесло м'ясника, а я, втрапивши дуже багато зусиль, приїжджаю з машиною. І ми удвох тягаємо пакети. Обом бридко, але сміття завжди бридке. Тут починають повертатися з роботи сусіди Уляна. Вони питають: "Що це ви тягаєте в пакетах?" Я криво посміхаюсь та відповідаю: "Ось, в Олесья вирішили прибратися. Навіть сміттевоз найняли". Сусіди радіють: "Нарешті!" Ми урочисто і сумно виносимо ТІ пакети, потім – пакети з неорганічним сміттям, а потім... дійсно доводиться прибратися. Деякий час у квартирі Уляна чисто, і важко собі уявити, щоб слідчі прийшли запитати, куди

ділись ті "атентатники", тим більш, що Улян – у лікарні з нервовим спустошенням.

"Мечты, мечты, где ваша сладость?" На жаль, ніхто до нього не вламувався. І не існувало цих пакетів, що ми тягали б у сміттевоз. Свого вбивцю Улян впустив сам, я гадаю, що то була жінка. Лише медична експертиза знає, що було чи ні між ними. Але він дзвонив мені рівно о 15.05, я казала, що буду десь близько дев'ятнадцятої, а о 17.30 він уже на дзвоник не відповів...

*Коли від серцевого нападу
тебе врятувала повія
за допомогою цукру,
якщо ти вмер від серцевого нападу,
як не подумати,
що повія
дала тобі щось гірке?*

Він пішов у ті світи, від яких намагався сховатися в християнстві... А я ж казала йому, я ж казала, що в Києві через спеку поламалися холодильники в моргах – ще поки живий був, казала, а він не послухав! І потім, уночі, коли він там лежав серед трупів, я намагалася спитати його умоглядно: "Ну як там, на тому світі?" І почувалась мені відповідь: "Тут було краще". Я сказала йому в серці своєму: "Ти вважав, що пекло – на землі". А він: "Я помилявся, все зовсім не так, як я думав".

І як нам з цим жити?

Я згадую Уляна й дурнувато посміхаюсь – точнісінько тобі людина, приречена на голодну смерть, котрій привиділися ніжки Буша, їх запах, блищання їх жиру. Тепер у нас не буде Уляна, не буде ніколи. Він не воскрес на третій день, не воскрес на дев'ятий, а як через рік монумент поставлять – і зовсім кінець усім надіям. Ми годуватимемо себе й інших спогадами, в яких правди, наче в тих-таки ніжках Буша – курятини.

ДОКУМЕНТ

Київському міському голові
Леоніду Михайловичу Черновецькому
мешканців будинку № 15а по вул. Б. Гмирі,
Дарницького району м. Києва

Звернення

У нашому домі з самого моменту його здачі і до своєї смерті 17 серпня 2010 року жив і працював один з найцікавіших представників українського письменництва – Олесь Ульяненко (Олександр Станіславович Ульянов).

Олесь Ульяненко – автор більш ніж 20 романів, твори якого вивчаються в українських школах, технікумах і вузах, і який також визнаний на Заході. За свій роман “Сталінка” він у віці 35 років отримав Шевченківську премію, і це був найяскравіший дебют у сучасній українській літературі. Також він є лауреатом премій “Сучасність”, “Благовіст”, неодноразово був лауреатом журналу “Кур’єр Кривбасу”. Ми знаємо, що він дав путівку у літературу цілій плеяді починаючих письменників, які зараз усі є членами НСПУ. Окрім того, Олесь Ульяненко був справжнім патріотом своєї країни. Так, у 1988 році він першим підняв над Києвом український прапор.

Його несподівана смерть глибоко вразила українське і світове суспільство. Свої співчуття його рідним і близьким висловили провідні політики країни. Також і міжнародна письменницька організація ПЕН-клуб, який небадуже слідкував за творчістю і долею Олесь Ульяненка, направив листа за підписами Андрія Бітова та ще багатьох всесвітньовідомих письменників. Навіть Національна експертна комісія з питань моралі, попри усі непорозуміння, що були в неї з письменником, помістила на своєму сайті його некролог.

На відспівуванні Ульяненка у Михайлівському соборі, а потім на похоронах, які відбувались на Байковому кладовищі, були присутні знані представники творчої еліти, видатні науковці, митці, політики різних забарвлень і партій. Ганна Герман принесла вінок від Президента України Віктора Януковича. Також на церемонію приїхав мер Хоролу, де народився письменник.

Та не тільки усі ці великі й поважні люди, але і ми, мешканці будинку № 15а по вул. Б. Гмирі Дарницького району м. Києва, пережили велику втрату. Втім Олесь Ульяненко був не просто близькою для нас людиною, до якої ми приходили у гості чи розмовляли про комунальні проблеми, але й митцем, усю велич і значення якого ми розуміли. Ми читали його книги і потім починали цікавитися вітчизняною літературою взагалі. Можливо, ще багато читачів саме через його творчість полюбили українську літературу. Може, саме через його творчість українську літературу полюблять у світі.

І тому ми вважаємо, що на будинку, де жив Олесь Ульяненко, має висіти меморіальна табличка. Ми навіть готові самі зібрати гроші, аби тільки це відбулось.

Також хочемо привернути увагу до того факту, що мало хто з письменників так любив і так багато писав про Київ, як Олесь Ульяненко, і тому ми просимо розглянути питання про присвоєння йому звання почесного громадянина нашого міста.

Підписи